

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 4. 2023, sp. zn. 20 Cdo 388/2023, ECLI:CZ:NS:2023:20.CDO.388.2023.1

Číslo: 26/2024

Právní věta:

Při výkonu rozhodnutí (exekuci) příkázáním jiné peněžité pohledávky vedenému proti rozvedeným manželům jako povinným není oprávněný podle § 312 odst. 2 o. s. ř. legitimován k podání žaloby o vypořádání rozvodem zaniklého společného jmění povinných rozvedených manželů.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 03.04.2023

Spisová značka: 20 Cdo 388/2023

Číslo rozhodnutí: 26

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Exekuce, Společné jmění manželů

Předpisy: § 312 o. s. ř.

§ 313 o. s. ř.

§ 314a o. s. ř.

§ 314b o. s. ř.

§ 315 o. s. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalobce proti výroku I. rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 3. 11. 2022, sp. zn. 58 Co 345/2022; jeho dovolání proti výrokům II. a III. rozsudku odvolacího soudu odmítl.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Obvodní soud pro Prahu 8 rozsudkem ze dne 27. 6. 2022, č. j. 33 C 45/2022-102, zamítl žalobu, aby 2. žalovaná byla povinna zaplatit žalobci částku 22 116 915 Kč (výrok I.), a o nákladech řízení rozhodl tak, že žalobce je povinen zaplatit 1. žalovanému k rukám právního zástupce částku ve výši 194 132,40 Kč (výrok II.) a 2. žalované částku ve výši 129 421,60 Kč (výrok III.).

2. Soud prvního stupně při rozhodování vycházel ze skutečnosti, že žalobce se žalobou spojenou s

návrhem na nařízení předběžného opatření domáhal, aby soud vypořádal společné jmění manželů (dále též jen „SJM“) obou žalovaných (bývalých manželů) tak, že uloží 2. žalované povinnost zaplatit žalobci částku 22 116 915 Kč. Žalobce učinil předmětem tohoto řízení vypořádání zaniklého SJM žalovaných pouze v rozsahu „pokud jde o povinnost bývalé manželky nahradit, co bylo ze SJM vynaloženo na její osobní majetek“, jelikož v zaniklém SJM se dosud nachází majetek v zákonném majetkovém režimu, který nebyl dohodou vypořádán. K výši pohledávky žalobce dospěl výpočtem, že jde o 75 % z kupní ceny utržené za prodané nemovité věci náležející do SJM žalovaných. Žalobce svou aktivní věcnou legitimaci dovodil z ustanovení § 312 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „o. s. ř.“, na základě něhož „jednání potřebná k uplatnění práva, která přísluší podle zvláštních právních předpisů povinnému, provádí místo povinného oprávněný“, neboť je oprávněným v exekučním řízení vedeném Obvodním soudem pro Prahu 4 pod sp. zn. 64 EXE 931/2021 s 1. žalovaným jako povinným a 2. žalovanou jako manželkou povinného na základě vykonatelného notářského zápisu sepsaného JUDr. Jaroslavou Voclovou, notářkou, dne 1. 11. 2018 pod sp. zn. N 966/2018, NZ 921/2018. V současné době je exekuce vedena soudním exekutorem Mgr. B. B., který vydal dne 11. 7. 2021 exekuční příkaz, č. j. 194 EX 429/21-50, o přikázání jiné peněžité pohledávky než ze smlouvy o účtu s peněžním ústavem, a to pohledávky, či všech pohledávek, splatných i dosud nesplatných nebo které teprve ze vztahů povinného a jeho dlužníka budou v budoucnu postupně vznikat, vyplývajících především z titulu nároku povinného na vypořádací podíl z vypořádání zaniklého společného jmění s jeho bývalou manželkou M. S., jakož i z titulu nároku na plnění ze všech jejich smluvních i bezesmluvních vztahů jiných. Žalovaní uzavřeli formou notářského zápisu sepsaného dne 26. 9. 2012 Mgr. P. M., notářem, pod sp. zn. N 511/2012, NZ 498/2012, smlouvu o zúžení společného jmění manželů ohledně v budoucnu nabytého majetku a závazků. Manželství žalovaných bylo rozvedeno rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 28. 11. 2019, č. j. 22 C 186/2019-24. Druhá žalovaná uzavřela kupní smlouvu dne 25. 2. 2021, kterou prodala společnosti T. S. s. r. o. jednotky č. 666/29 a 666/103 a spoluvlastnický podíl o velikosti 2/51 na jednotce č. 666/100, vše s příslušným podílem na společných částech domu a na pozemcích. Žalovaní s podanou žalobou nesouhlasili a zopakovali právní závěr Obvodního soudu pro Prahu 8 vyjádřený v usnesení ze dne 8. 2. 2022, č. j. 33 C 45/2022-50, o zamítnutí návrhu žalobce na nařízení předběžného opatření, potvrzený odvolacím soudem usnesením ze dne 28. 3. 2022, č. j. 58 Co 100/2022-75, že žalobce postrádá aktivní věcnou legitimaci. K obsahu žaloby uvedli, že předmětné nemovité věci nabyta 2. žalovaná za své výlučné prostředky, proto nemohou být předmětem vypořádání SJM.

3. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žalobce k podání návrhu na vypořádání SJM žalovaných není aktivně věcně legitimován, neboť již jen z dikce ustanovení § 765 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „o. z.“, je zřejmé, že takový návrh může podat jen jeden z bývalých manželů. K tomu dále uvedl, že je třeba rozlišovat případnou pohledávku vzniklou z vypořádání společného jmění bývalých manželů a právo navrhnout soudu, aby toto vypořádání provedl. Právo navrhnout vypořádání, přiznané zákonem pouze bývalému manželovi, není právem na plnění a neodpovídá mu žádný dluh, není tudíž pohledávkou. Exekuční příkaz, jímž byly oprávněnému přikázány hypotetické budoucí pohledávky z vypořádání SJM, v sobě nezahrnuje právo učinit jednání či procesní úkon, kterým by teprve taková pohledávka vznikla. Odkaz na ustanovení § 312 odst. 2 o. s. ř. proto není přílehlavý, jelikož zde je zákonem míněno uplatnění přikázané pohledávky, nikoliv jednání vedoucí teprve k vytvoření pohledávky rozhodnutím soudu. U žalobcem specifikované pohledávky není přitom dán ani základ takového práva spočívající v konkrétní právní skutečnosti, ať smlouvě či jiné. Žalobcem uváděná právní skutečnost v podobě rozvodu manželství není v tomto případě relevantní právní skutečností, protože samotným rozvodem nedochází k žádnému automatickému vypořádání SJM, tudíž žádná pohledávka na zaplacení konkrétní částky z titulu vypořádání SJM bez dalšího nevzniká. Právní konstrukce předložená žalobcem by podle soudu prvního stupně mohla vést k absurdním důsledkům, jako například že by mohl za bývalého manžela žalobce vypořádat SJM dohodou s 2. žalovanou. Nadto soud prvního stupně uvedl, že vypořádání SJM

se musí vždy týkat nějakých konkrétních položek jmění, ty však v žalobě navrženy nejsou, když jediným obsahem žaloby je vytvoření pohledávky na zaplacení náhrady z titulu vypořádání, avšak není zřejmé čeho. K tomu soud prvního stupně podotkl, že řízení o vypořádání SJM má specifický charakter, jestliže soud v něm není vázán návrhem účastníků (§ 153 odst. 2 o. s. ř.), proto podle okolností by mohl hypoteticky rozhodnout např. tak, že nikoliv 2. žalovaná, ale 1. žalovaný má něco 2. žalované plnit.

4. K odvolání žalobce Městský soud v Praze rozsudkem ze dne 3. 11. 2022, č. j. 58 Co 345/2022-172, potvrdil rozsudek soudu prvního stupně (výrok I.) a uložil žalobci zaplatit náhradu nákladů odvolacího řízení 1. žalovanému ve výši 129 421,60 Kč (výrok II.) a 2. žalované ve výši 129 421,60 Kč (výrok III.). Odvolací soud se ztotožnil s právním závěrem soudu prvního stupně, že žalobce není k podání předmětné žaloby aktivně věcně legitimován, jakož i s jeho odůvodněním, když ani odvolací soud s ohledem na povahu řízení o vypořádání SJM a okruh účastníků v takovém řízení neshledal, že by zde byl dán právní základ dané pohledávky.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce v celém rozsahu dovoláním, jehož přípustnost spatřoval v dovolacím soudem dosud neřešené otázce procesního práva, a to, zda jednáním ve smyslu ustanovení § 312 odst. 2 poslední věty o. s. ř. může být i „jednání spočívající v možnosti podat proti bývalým manželům návrh na vypořádání SJM a toto řízení vést, pokud exekučně postiženou pohledávkou jsou nároky jednoho z manželů na vypořádání SJM a manželé sami jsou v otázce vypořádání SJM nečinní.“ Dovolatel namítl, že 2. žalovaná kupní smlouvou ze dne 25. 2. 2021 prodala ze SJM nemovité věci a utržené prostředky za tento prodej si ponechala ve svém výlučném vlastnictví, resp. zakoupila za ně do svého výlučného vlastnictví jiné nemovité věci. Žalovanému 1. tak vznikla vůči 2. žalované pohledávka, kterou nicméně nevymáhá, neboť si je vědom toho, že ta je exekučně postižena ve prospěch žalobce jakožto oprávněného. Dovolatel takovéto jednání označil za „tunelování SJM“, vůči kterému se může oprávněný bránit právě prostřednictvím citovaného ustanovení § 312 odst. 2 o. s. ř., tedy že na oprávněného přechází právo konat namísto povinného právní jednání, jež jsou k uplatnění pohledávky postižené exekučním příkazem potřebná. Pokud by tomu tak nebylo, bylo by aprobevováno fraudulentní a obstrukční jednání dlužníků, což by se přičilo smyslu a účelu zákona. Ohledně existence pohledávky, příp. alespoň základu takové pohledávky jako jedné z podmínek aplikace ustanovení § 312 odst. 2 o. s. ř., dovolatel uvedl, že v tomto případě je základ nároku dán, když mezi žalovanými je právní vztah – jsou to bývalí manželé, a došlo zde k právní skutečnosti – rozvodu manželství, čímž vzniklo právo žádat v rámci vypořádání SJM náhradu za majetek ze SJM vynaložený na výlučný majetek jednoho z manželů. Jde tak o pohledávku, která je jasně definována, opírá se o již nastalé skutečnosti, je doslova „nachystána“ a je třeba ji pouze uplatnit. Dovolatel rovněž nesouhlasil s výroky týkajícími se nákladů řízení, neboť nemělo být postupováno podle ustanovení § 8 odst. 1 vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb /advokátní tarif/, ve znění pozdějších předpisů, dále též jen „AT“, nýbrž podle ustanovení § 8 odst. 6 AT, podle kterého ve věcech vypořádání SJM se vychází z poloviny hodnoty všech jednotlivých věcí, pohledávek a dluhů, které strany učinily předmětem vypořádání. S ohledem na výše uvedené proto navrhl, aby dovolací soud napadené rozhodnutí odvolacího soudu, jakož i soudu prvního stupně, zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

6. První žalovaný ve svém vyjádření uvedl, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu je věcně správné a dovolání žalobce není důvodné. Žalobce přehlíží, že ustanovení § 312 odst. 2 o. s. ř., z něhož dovozuje svou aktivní věcnou legitimaci, vymezuje aplikaci na případy postižení pohledávky povinného „ze závazku, jehož je povinný účastníkem“. Společné jmění manželů nicméně závazkovým vztahem z povahy věci není, neboť samo o sobě jednomu z manželů právo požadovat, aby mu druhý

manžel poskytl nějaké konkrétní plnění, nezakládá. Ani právo bývalých manželů podat návrh na vypořádání SJM není právem na plnění nějakých konkrétních hodnot, jelikož o způsobu vypořádání SJM rozhoduje soud, který v tomto typu řízení nadto není vázán návrhy účastníků řízení. K tomu 1. žalovaný doplnil, že žalobce své dovolání staví na tom, jako kdyby bylo jisté a nepochybné, že prodané nemovitě věci tvořily součást SJM žalovaných, ačkoliv byl v řízení žalovanými tvrzen a prokázán opak. Stran dovolání proti nákladům odvolacího řízení uvedl, že žalobce se v konečném důsledku domáhá zaplacení konkrétního peněžitého plnění, nikoliv toho, jak má být SJM žalovaných vypořádáno. Proto 1. žalovaný navrhl, aby dovolání žalobce bylo odmítnuto, popř. zamítnuto, a žalobci uložena povinnost zaplatit 1. žalovanému náklady dovolacího řízení.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) věc projednal podle občanského soudního řádu. Po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se Nejvyšší soud, aniž nařizoval jednání (§ 243 odst. 1 věta první o. s. ř.), zabýval nejprve otázkou přípustnosti dovolání.

8. Žalobce napadl rozsudek odvolacího soudu v celém rozsahu, tedy i co do výroků odvolacího soudu o náhradě nákladů odvolacího řízení (výrok II. a III.). Podle ustanovení § 238 odst. 1 písm. h) o. s. ř. není dovolání podle § 237 o. s. ř. přípustné proti rozhodnutím v části týkající se výroku o nákladech řízení. Proti výrokům ohledně náhrady nákladů odvolacího řízení tak není dovolání žalobce přípustné a Nejvyšší soud jej v tomto rozsahu odmítl (§ 243c odst. 1 o. s. ř.).

Dovolání žalobce proti výroku I. napadeného rozsudku odvolacího soudu shledal dovolací soud podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustným, neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky, zda je oprávněný aktivně věcně legitimován ve smyslu ustanovení § 312 odst. 2 poslední věty o. s. ř. k podání návrhu na vypořádání SJM podle ustanovení § 765 odst. 2 o. z. namísto povinného, která dosud nebyla v rozhodovací praxi dovolacího soudu vyřešena. Dovolání však není důvodné.

IV.

Důvodnost dovolání

9. Podle ustanovení § 312 o. s. ř. výkon rozhodnutí přikázáním jiné peněžité pohledávky povinného než pohledávky z účtu u peněžního ústavu nebo nároku uvedeného v § 299 lze nařídit i v případě, že pohledávka povinného se stane splatnou teprve v budoucnu, jakož i v případě, že povinnému budou dílčí pohledávky z téhož právního důvodu v budoucnu postupně vznikat (odst. 1). Soud postupuje podle odstavce 1 i v případě, že plnění vyplývající ze závazku, jehož je povinný účastníkem, je podmíněno nebo vázáno na dosažení věku nebo jiný běh času. Je-li to účelné, soud po právní moci usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí nahradí svým rozhodnutím prohlášení vůle povinného k výpovědi tohoto závazku nebo k žádosti o plnění. Souhlas třetí osoby, je-li jím právní jednání podmíněno, je nahrazen usnesením o nařízení výkonu rozhodnutí. Jednání potřebná k uplatnění práva, která přísluší podle zvláštních právních předpisů povinnému, provádí místo povinného oprávněný (odst. 2).

10. Podle ustanovení § 765 odst. 2 o. z. nedohodnou-li se rozvedení manželé o vypořádání, může bývalý manžel podat návrh na vypořádání rozhodnutím soudu.

11. Přikázáním jiné peněžité pohledávky (§ 312 a násl. o. s. ř.) vzniká oprávněnému - při splnění všech zákonných podmínek - k pohledávce povinného za jeho dlužníkem tzv. úkojně právo vůči tomuto dlužníku (poddlužníku), a to až do výše vymáhané pohledávky a jejího příslušenství. Do

závazkového vztahu mezi povinným a jeho dlužníkem úkojně právo zasahuje jen tím, že oprávněnému (nevyplatí-li poddlužník řádně a včas pohledávku, viz § 314a odst. 2, § 314b odst. 1, 3 o. s. ř.) přiznává formálně právní aktivní legitimaci k tomu, aby se ve sporném nalézacím řízení domohl vlastním jménem na poddlužníku vyplacení příkázané pohledávky. Z hlediska hmotného práva nedochází v daném obligačním právním vztahu – subjektivě (věřitelem dlužníka je nadále povinný), předmětově (určený druh plnění), obsahově (jde-li o práva a povinnosti subjektů vzniklých na základě předpisů objektivního práva) a rovněž co do jeho právního důvodu (titulu) – příkázáním pohledávky k žádné změně. Výrazem toho jsou i omezení účastníků řízení o poddlužnické žalobě týkající se hmotněprávních dispozic s předmětem řízení (srov. § 315 odst. 1, věty druhá a třetí, o. s. ř.). Z uvedeného vyplývá, že poddlužnická žaloba ve smyslu § 315 odst. 1 o. s. ř. je důvodná, jen jestliže by žalovaný – nebýt exekučního postižení pohledávky – měl povinnost uhradit dluh povinnému v okamžiku, kdy mu bylo doručeno usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí (srov. § 313 odst. 1 o. s. ř.); okolnost, že pohledávka se dosud nestala splatnou, popřípadě že má z téhož právního důvodu vzniknout v budoucnu, je nerozhodná (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 5. 2005, sp. zn. [20 Cdo 903/2004](#)).

12. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 14. 10. 2004, sp. zn. [20 Cdo 1128/2004](#), uvedl, že „při postižení pohledávky dle § 312 a násl. o. s. ř. musí jít o pohledávku na základě smlouvy či jiné právní skutečnosti vzniklou či existující v důsledku konkrétního právního vztahu alespoň co do svého základu, jestliže v jeho rámci budou v budoucnu teprve vznikat pohledávky dílčí.“

13. Na základě výše citovaného lze dovodit, že oprávněný namísto povinného činí jednání potřebná k uplatnění práva (míněno pohledávky vyplývající ze závazku), které lze ztotožnit alespoň co do právního základu. V tomto případě se však o takovou pohledávku bezesporu nejedná, jak již bylo správně uvedeno soudem prvního stupně i odvolacím. Právní skutečnost, že mezi manžely došlo k rozvodu manželství, žádný právní základ pohledávky z titulu vypořádání SJM bez dalšího nekonstituuje.

14. Nadto si lze jen těžko představit, že by žalobce mohl namísto 1. žalovaného vyvolat řízení o vypořádání SJM, které je svou povahou tzv. *iudicium duplex*, kdy oba jeho účastníci mají shodné procesní postavení a předem nemohou přesně předvídat konkrétní rozhodnutí soudu, tedy žalobce by nebyl schopen ovlivnit vývoj a zejména výsledek tohoto řízení. Ostatně ačkoliv žalobce návrh na zahájení řízení označil jako „návrh na vypořádání společného jmění manželů“, z jeho obsahu plyne, že se jedná o žalobu na plnění.

15. Z uvedeného vyplývá, že rozhodnutí odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správné. Protože nebylo zjištěno, že by řízení bylo postiženo některou z vad, uvedených v ustanovení § 229 odst. 1 o. s. ř., § 229 odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř. nebo v § 229 odst. 3 o. s. ř. nebo jinou vadou, která by mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud dovolání podle ustanovení § 243d odst. 1 písm. a) o. s. ř. zamítl.